

Biomechanika

Biomolekuláris és szöveti rugalmasság

Mártonfalvi Zsolt

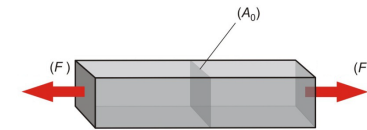

Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet
Semmelweis Egyetem
Budapest

A biomechanika fizikai alapjai

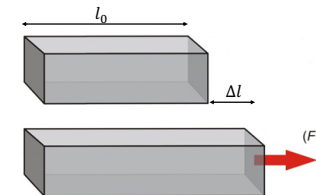
Feszültség (stressz)

$$\sigma = \frac{F}{A_0} \quad \left[\frac{N}{m^2} = Pa \right]$$

Deformáció

$$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l_0} \quad \left[\frac{m}{m} \right] \text{ Dimenzió nélküli}$$

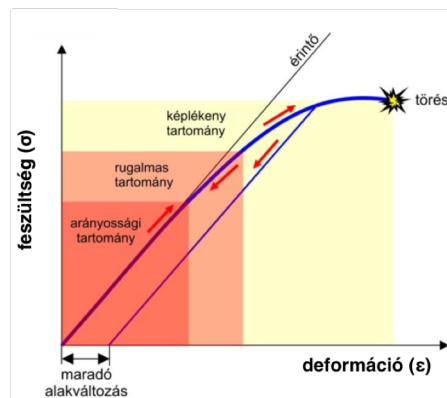

A deformáció arányos a mechanikai feszültséggel!

$$\sigma \sim \varepsilon$$

2

Feszültség – deformáció diagram

Rugalmas tartomány

A reverzibilis deformáció tartománya. Nincs se maradó alakváltozás de hiszterézis jelentkezhet.

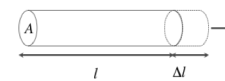
Arányossági tartomány (rugalmas tart. része)

A deformáció lineáris függvénye a feszültségnek. Hiszterézis nincs.

Képlékeny tartomány

Az irreverzibilis deformáció maradó alakváltozást okoz.

Hooke törvénye

$$\sigma = E \varepsilon$$

$$\frac{F}{A_0} = E \frac{\Delta l}{l_0}$$

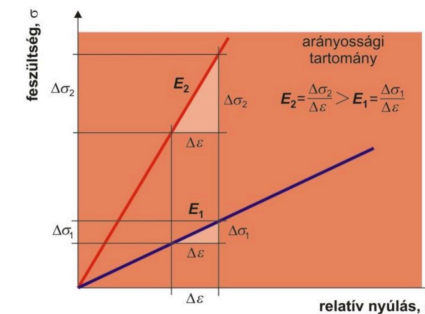
Hooke tv.

$$F = \frac{E A_0}{l_0} \Delta l$$

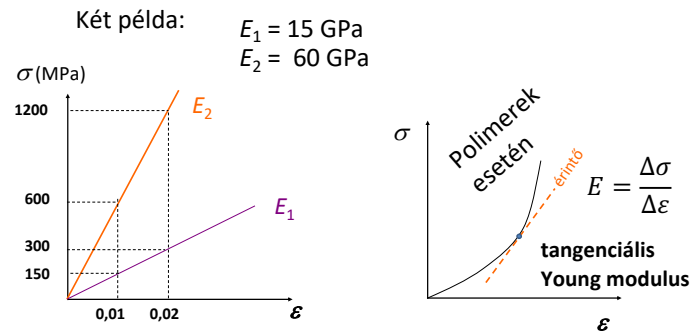
$$F = D \Delta l$$

Young modulus (anyag merevsége)

$$E = \frac{\sigma}{\varepsilon} = \frac{F}{A_0} \frac{l_0}{\Delta l} \quad E = \left[\frac{N}{m^2} = Pa \right]$$

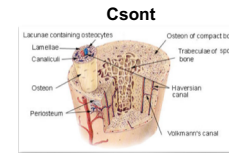
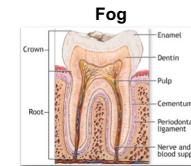
Rugóállandó (test merevsége)

$$D = \frac{F}{\Delta l} \quad D = \left[\frac{N}{m} \right]$$

5

Kemény szövetek

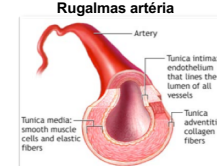
Fő alkotóelemek:
 kollagén (szerves),
 apatit (szervetlen)

Szerves anyag: ellenállás
 Szervetlen anyag: keménység

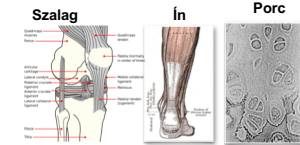
Lágy szövetek

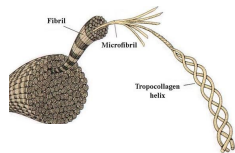
titin, dezmin, kollagén

kollagén, elasztin

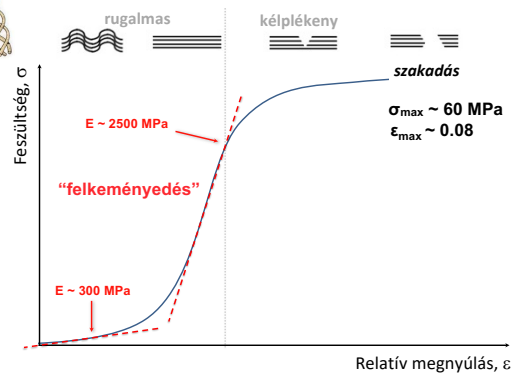
Kollagén, proteoglikánok (víz)

1400 aminosav/lánc
 3 lánc (tripla helix)
 Glicin (1/3)
 Prolin (1/10)
 Hidroxiprolin

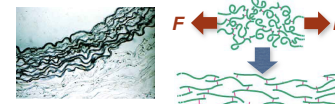
Mechanikai stabilitásához posztranszlációs módosítás szükséges:
 Prolin – hidroxiláz és C-vitamin!

Kollagén

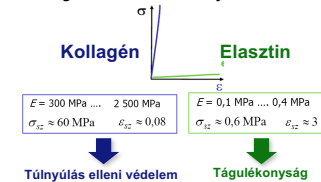

Rugalmas artériák biomechanikája

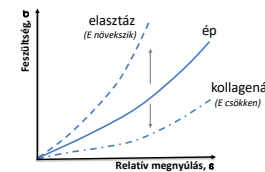
Elasztin – rugalmas fehérje háló

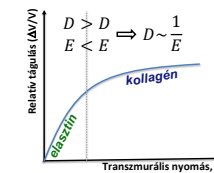
Kollagén és elasztin eltérő funkcióval bír

Emésztőenzimek hatása az érfa
 mechanikájára

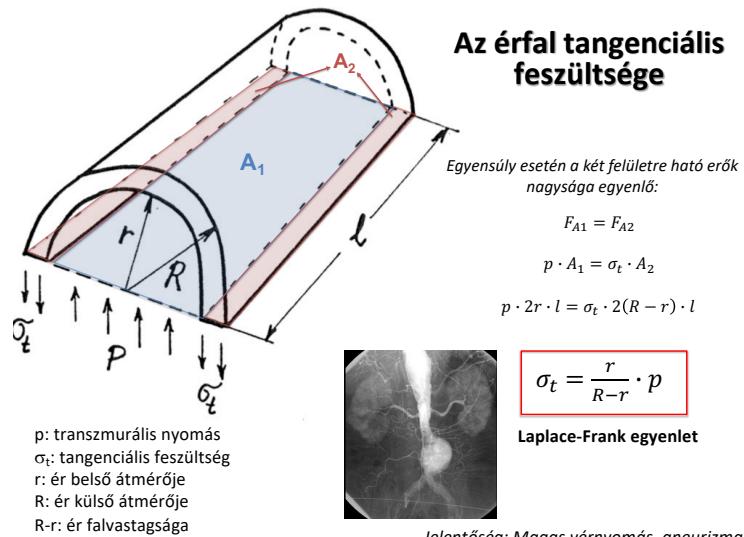

Aorta tágulása

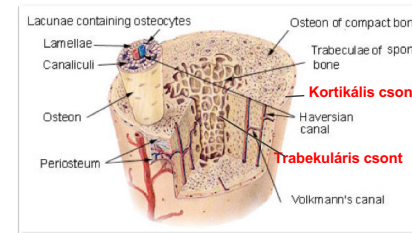
Disztenziabilitás
 Az ér lumen térfogatának
 változása egységnyi
 nyomásváltozás hatására

$$D = \frac{\Delta V}{\Delta p \cdot V_0}$$

Csontszövet

Az eltérő belső szerkezete miatt a csöves csontok keresztmetszetén a Young modulus anizotróp módon oszlik el. A tömörebb kortikális csontszövet nagyobb Young modulussal rendelkezik a trabekuláris csontszövethez képest.
 Young-modulus: 5-20 GPa
 Dekalcifikált csont savas kezelés: rugalmas
 Szerves anyagától megfosztott (kiégetett) csont: törékeny

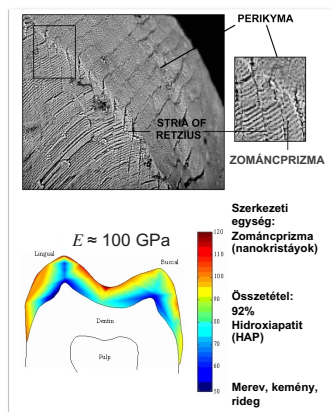
Számolási feladat:

A csöves csontok átlagos Young modulusa 18 GPa.
 A maximális kompressziós feszültség amit még a törés előtt kibír, $1,6 \times 10^8$ Pa.
 Számoljuk ki a 46 cm hosszú femur maximális kompressziós deformációját amit még törés nélkül elvisel!

$$\Delta l = \frac{\sigma}{E} l$$

$$\Delta l = \frac{1,6 \cdot 10^8 \text{ Pa}}{18 \cdot 10^9 \text{ Pa}} \cdot 46 \text{ cm} \approx 0,4 \text{ cm}$$

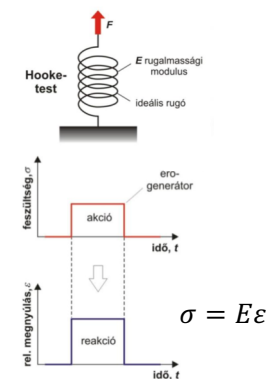
Fogzománc

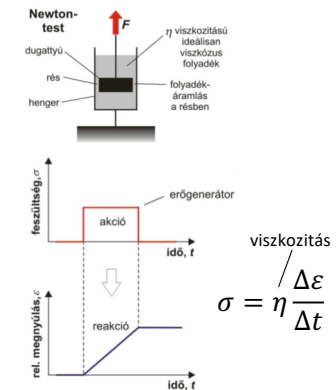
Viszkoelaszticitás

(mechanikai modell)

Rugalmas test

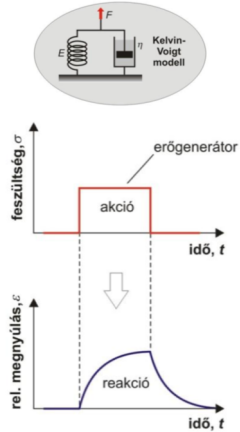

Viszkózus test

Viszkoelaszticitás

(mechanikai modell)

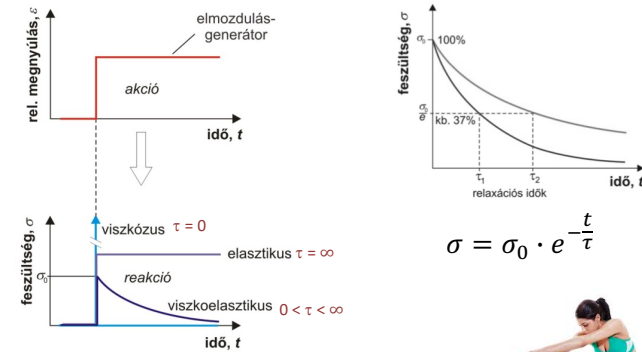
A viszkoelaszticitás a viszkózus és elasztikus viselkedés együttes megjelenését jelenti
modell: párhuzamosan kapcsolt rugó és dugattyú (Kelvin-Voight modell)

Rugó: ideális rugalmas (Hooke) test
Dugattyú: ideális viszkózus (Newton) test

1. Nyújtáskor a rugó nem tud azonnal megnyúlni, a dugattyú nem engedi. A nyúló rugó lassítja dugattyú mozgását.
2. A nyúlás addig tart, amíg a rugóban növekvő feszültség ki nem egyenlíti az erőgenerátor által a rendszerre kapcsolt feszültséget.
3. A külső feszültség eltűnésekor a rugó igyekszik összehúzódni, de a lengéscsillapító megint csak fokozatosan, egyre lassabb tempóban engedi.

Feszültség-relaxáció a viszkoelasztikus rendszerben

Állandó deformáció mellett a feszültség idővel csökken

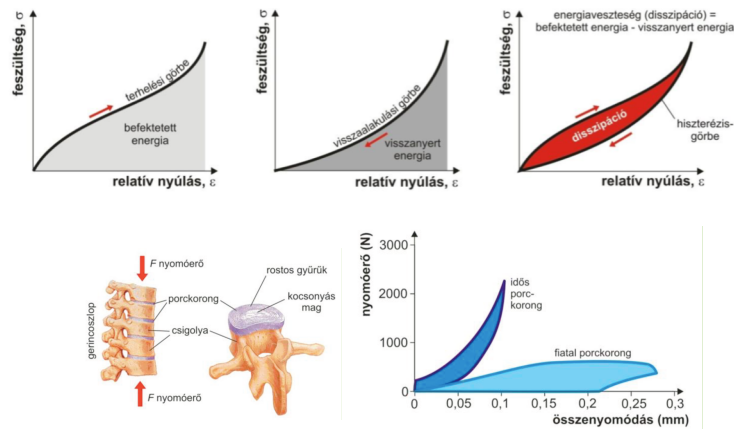

$$\sigma = \sigma_0 \cdot e^{-\frac{t}{\tau}}$$

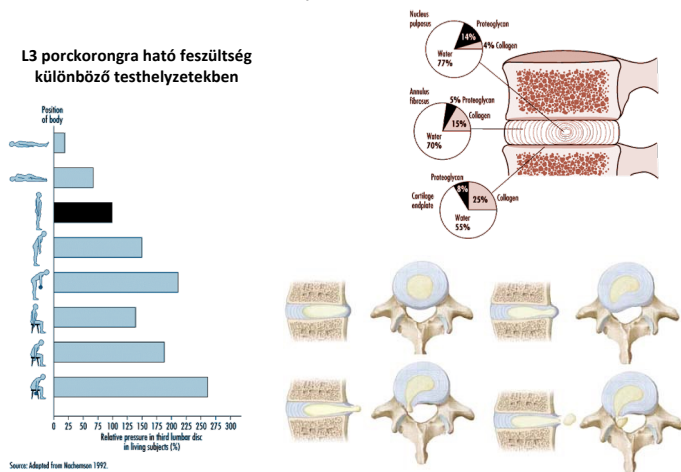

Energiavesztés a viszkoelasztikus rendszerben

(hiszterézis)

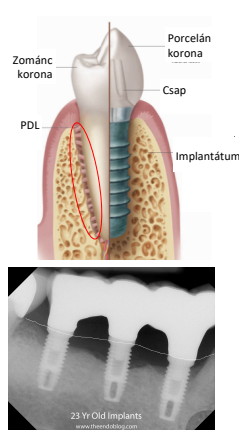

Péda: A porckorongot érő mechanikai feszültségnek következménye (*discus hernia*)

Péda II: Implantátum vagy fog?

A különbség a periodontális ligamentum!

PDL hiánya:

- A rágási erők érzékelése csökken
- A viskoelasztikus csillapítás elvesz rágáskor
- Egyes szenzoros funkciók elvesznek
- Az implantátum nem képes mozogni az állkapocsbán

Az implantátum direkt kontaktusban áll az állkapoccsal

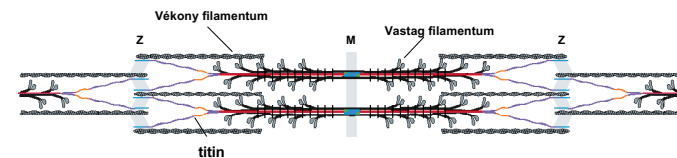
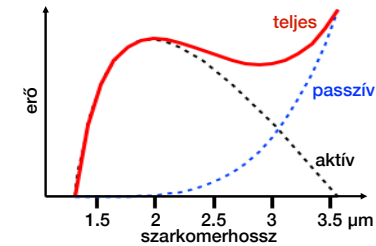
Megnövekedett kompressziós feszültség (rágás)

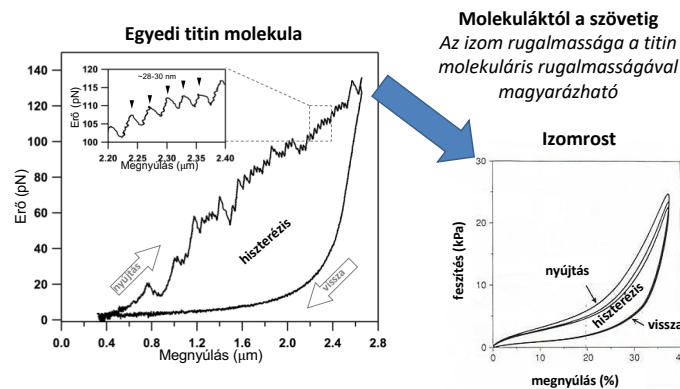
Csontvesztés (0.2 mm / év)
Ínyvisszahúzódás

Implantátum ↔ Gyökérkezelés

Titin: a szarkomer rugalmas filamentuma

A titinmolekula az izom passzív rugalmasságának fő meghatározója

Molekuláktól a szövetig
Az izom rugalmassága a titin
molekuláris rugalmasságával
magyarázható

Visszatekintés: Mit tanultunk az ultrahang terjedéséről....?

Melyik szövettípusban terjed gyorsabban a hang?
Az egyes szövetek akusztikai tulajdonságait a rugalmasságuk is megszabja

	E (GPa)	K (GPa ⁻¹)	c_{hang} (m/s)
Tömör csont	18	0.05	3600
Izomszövet	7×10^{-5}	0.38	1568

$$c_{hang} = \frac{1}{\sqrt{\rho \cdot \kappa}}$$

$\kappa = \frac{-\Delta V/V}{\Delta p}$ — térfogati deformáció
 — feszültség
 — kompresszibilitás

Nagyobb Young-modulus, nagyobb hangsebesség

